

ความสำเร็จในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียน : จากผลงานวิจัยสู่การปฏิบัติ

Achievement in Public Consciousness Development of Students: From Research Results to the Implementation

นงนภัส พันธุ์พลกฤต¹
Nongnaphat Phanphonlakrit

บทคัดย่อ

จากผลงานวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เกิดการค้นพบรูปแบบและกิจกรรมพัฒนา ซึ่งนำไปสู่การปฏิบัติ โดยได้จัดกิจกรรมในโครงการเสริมสร้างศักยภาพครูเพื่อการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียน ส่งผลให้เกิดเป็นความสำเร็จในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียน กล่าวคือ นักเรียนมีจิตสำนึกในการดูแลรักษาทรัพย์สินสิ่งของส่วนรวม โดยแสดงพฤติกรรมทั้งที่บ้าน โรงเรียน และสถานที่สาธารณะต่างๆ ในชุมชน สมาชิกในชุมชนรู้สึกอายเมื่อต้องทิ้งขยะไม่ลงถัง ส่งผลให้ขยะในชุมชนลดลงอย่างเห็นได้ชัด ประกอบกับครู พ่อแม่ ให้กำลังใจ และเป็นต้นแบบสำคัญทำให้นักเรียนเลียนแบบพฤติกรรมจิตสำนึกสาธารณะ ดังนั้น ความสำเร็จของการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียน ซึ่งสรุปได้ว่าเกิดจากความร่วมมือ ร่วมแรง ร่วมใจของครู พ่อแม่ และคนในชุมชน

คำสำคัญ: ความสำเร็จในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะนักเรียน

Abstract

As the results of the Development of Public Consciousness in grade 6 students at Prathomsuksa school in Muang District Chiang-Mai Province. The model and development activities to develop students Public Consciousness were found. This led to the set up of the Teacher Empowerment Program for the Development of the students Public Consciousness. This Program revealed various achievements, namely the students Public Consciousness behaviors were performed at homes, schools and community places. The results included the students increased taking care of the public properties. Furthermore, changes in student behaviors had a positive effect on the others residents behaviors. They felt embarrassing when not throwing garbage into

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดอกเตอร์ สาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ
Email: nongnapas1@hotmail.com

the trashcan. As a result, the quality of the garbage in the concerned community were clearly reduced. In addition, the social support given by the teacher and parents plus their Playing as the role model made students performed Public Consciousness behaviors. To conclude the Public Consciousness Development of students was achieved by the co-operation and collaboration of teachers, parents and the community residents.

Keywords: Achievement in Public Consciousness Development of students

บทนำ

สภาพสังคมปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลมาจากยุคโลกาภิวัตน์ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในสังคมทำให้เกิดการแข่งขัน จะเห็นได้ชัดในแวดวงธุรกิจที่มีการแข่งขันเพื่อให้ได้มาซึ่งตัวเลขอันเป็นผลกำไร (ดนัย จันทรเจ้าฉาย, 2552) โดยไม่คำนึงว่าจะเกิดผลกระทบอะไรบ้างต่อสังคม หากกลยุทธ์ต่างๆ เพื่อยุยูกิเลส ผู้บริโภคให้เกิดการซื้อ และสร้างค่านิยมแบบบริโภคนิยมให้เกิดขึ้น ให้ความสำคัญกับวัตถุ เกิดการฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือยใช้จ่ายในสิ่งที่ไม่จำเป็น โน้มน้าวให้ผู้บริโภควิ่งตามกระแสของสังคม โดยไม่สนใจผลกระทบอื่น ๆ ที่ตามมา ทำให้เกิดปัญหาสังคมหลายด้าน เช่น การพนัน อาชญากรรม ยาเสพติด และการไม่ประพฤติตนตามหลักศีลธรรมและกฎหมายของบ้านเมือง ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุให้คุณธรรมจริยธรรม เสื่อมถอยลง คนในสังคมไม่เคารพกฎเกณฑ์ของการอยู่ร่วมกัน แสวงหาผลประโยชน์ให้กับตนเองมากกว่าส่วนรวม ซึ่งเป็นคุณลักษณะของการขาดจิตสาธารณะของคนในสังคม สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและผู้อื่น ทำให้ปัญหาสังคมเกิดขึ้นเป็นเงาตามตัว

ปัญหาที่เกิดจากการขาดจิตสาธารณะในวัยเด็กดังที่เห็นโดยทั่วไป ได้แก่ พฤติกรรมที่แสดงออก คือ การขีดเขียน โต๊ะ เก้าอี้ ฝาผนังห้อง ซึ่งเป็นสมบัติของส่วนรวม การฉีกหนังสือของห้องสมุดบางหน้า เพื่อใช้ประโยชน์ส่วนตัวโดยไม่สนใจว่าจะมีคนอื่นมาใช้อ่านต่อ การไม่ทิ้งขยะในที่ที่จัดเตรียมไว้ให้ ขาดการเอื้อเฟื้อเอื้ออาทรต่อเพื่อนฝูง การลากโต๊ะลากเก้าอี้ โดยไม่คำนึงว่าจะเกิดความเสียหาย การทำให้ห้องเรียนสกปรกเนื่องจากนำขนมมารับประทานในห้องเรียน การชอบเดินลัดสนามทำให้ต้นหญ้าเสียหาย เติบโตไม่ดีในบริเวณโรงเรียน การนำหนังสือในห้องสมุดมาอ่านที่โต๊ะครึ่งละหลาย ๆ เล่ม โดยไม่คำนึงถึงผู้อื่น การยกพวกตีกัน เพราะเห็นแก่ประโยชน์ของพวกพ้อง หรือแม้แต่เข้าห้องน้ำก็ไม่ทำความสะอาดก่อนออกจากห้องน้ำ เพราะไม่สนใจว่าเป็นของส่วนรวมที่จะต้องใช้ร่วมกัน เป็นต้น พฤติกรรมที่แสดงออกดังกล่าว เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการขาดจิตสาธารณะในวัยเด็ก เป็นการแสดงออกถึงความเห็นแก่ตัว ไม่เคารพสิทธิในการใช้สิ่งของส่วนรวมร่วมกัน ไม่ดูแลรักษาสาธารณะสมบัติ เหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของการขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในวัยเด็ก ซึ่งอาจส่งผลในวัยต่อมา และเกิดเป็นปัญหาสังคมได้

เด็กนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีอายุประมาณ 12 ปี สมควรได้รับการพัฒนาจิตสาธารณะตั้งแต่ในวัยเด็กนั้น อธิบายตามทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1973,1977) โดยได้แบ่งพัฒนาการออกเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1973,1977) มีทั้งหมด 6 ขั้น 3 ระดับ โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งมีอายุประมาณ 12 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับระดับขั้นจริยธรรมของโคลเบอร์กแล้ว พบว่าอยู่ในระดับที่ 2 คือระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม (Conventional Level) ในขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม สำหรับ “เด็กดี” (Interpersonal Concordance of “Good Boy, Nice Girl” Orientation) ซึ่งเป็นเด็กอายุตั้งแต่ 10–15 ปี ขั้นนี้เด็กถือว่าการประพฤติตนตามความคาดหวังของผู้ปกครอง บิดามารดา กลุ่มที่ตนเป็นสมาชิกหรือของชาติ เป็นสิ่งที่ควรจะทำ หรือกลัวทำความผิด เพราะกลัวว่าตนจะไม่ใช่ที่ยอมรับของผู้อื่นการแสดงพฤติกรรมของเด็กจะไม่คำนึงถึงผลที่ตามมาที่จะเกิดแก่ตนเอง แต่ถือความซื่อสัตย์ ความจงรักภักดีเป็นสำคัญ ทุกคนมีหน้าที่รักษามาตรฐานทางจริยธรรม นอกจากนี้เด็กจะใช้หลักตามที่ผู้อื่นเห็นชอบ ใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับโดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชอบและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น เพื่อต้องการรักษาสัมพันธภาพที่ดี เด็กแสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ การช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อให้เขาพอใจ และยกย่องชมเชยโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1973,1977) อธิบายว่าพัฒนาการในขั้นนี้ เป็นพฤติกรรมของ “คนดี” ตามมาตรฐานหรือความคาดหวังของบิดา มารดา หรือเพื่อนวัยเดียวกัน พฤติกรรม “ดี” หมายถึง พฤติกรรมที่จะทำให้ผู้อื่นชอบและยอมรับ หรือไม่ประพฤติดีเพราะเกรงว่าพ่อแม่ จะเสียใจ

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาด้านการคิดของเพียเจต์ (Piaget, 1932) ได้อธิบายว่า เด็กตั้งแต่อายุ 11 ปีขึ้นไป จนถึงวัยรุ่นผู้ใหญ่ เป็นช่วงที่เด็กสามารถคิดด้วยนามธรรม กล่าวคือ เด็กจะสามารถจินตนาการเงื่อนไขของปัญหาในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยพัฒนาสมมติฐานอย่างสมเหตุสมผลเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้ ซึ่งหมายถึงว่า เด็กในระยะนี้จะมีความสามารถคิดหาเหตุผลเหมือนผู้ใหญ่ นั่นเอง (วิระ บุญยะกาญจน์, 2552) จากแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เด็กในวัยนี้สามารถคิดด้วยนามธรรมได้ เข้าใจกฎเกณฑ์ของสังคม สามารถใช้ความคิดไตร่ตรองหาเหตุผลและตัดสินใจด้วยตนเองได้ น่าจะสามารถพัฒนาพฤติกรรมที่ถูกต้องตามมาตรฐานของสังคม คือการมีจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน

ดังนั้นเด็กวัยนี้ ควรจะต้องได้รับการปลูกฝังสิ่งที่ดีงาม ตามมาตรฐานของสังคม เพื่อเด็กจะได้เกิดการเรียนรู้การกระทำในสิ่งที่ดีต่อไปในภายภาคหน้า มีจิตสำนึกที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติของส่วนรวม ใช้สมบัติส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่า และรู้จักแบ่งปันของใช้ส่วนรวมให้ผู้อื่น ดังกล่าวนี้น่าจะส่งผลให้ปัญหาการเอาเปรียบ การเห็นแก่ตัวและพวกพ้อง ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด และการทำลายสาธารณะสมบัติลดลง ซึ่งเป็นการวางรากฐานการมีพฤติกรรมจิตสาธารณะที่พึงประสงค์ในวัยรุ่นและผู้ใหญ่ต่อไป

ความหมาย องค์ประกอบ และ ตัวชี้วัดจิตสาธารณะ

ได้มีการกำหนดคำศัพท์ของคำว่า “จิตสาธารณะ” ไว้อย่างหลากหลาย ทั้งคำที่ใช้ในภาษาไทย เช่น จิตสาธารณะ สำนักสาธารณะ จิตสำนักสาธารณะ จิตอาสา จิตสำนักทางสังคม จิตสำนักต่อส่วนรวม เป็นต้น และคำที่ใช้ในภาษาอังกฤษ คือ Public Consciousness ความหมายของจิตสาธารณะ ได้มีการนำเสนอไว้ ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2546) ไม่ได้ให้ความหมายของจิตสาธารณะ ไว้โดยตรง แต่ได้ให้ความหมายแบบแยกคำ เป็น 2 คำ คือคำว่า จิต หมายถึง ใจ หรือ ความรู้สึกนึกคิด และคำว่า สาธารณะ มีความหมายว่า ทั่วไป เป็นของกลางสำหรับส่วนรวม ดังนั้น เมื่อนำ 2 คำมารวมกัน จิตสาธารณะจึงมีความหมายถึงความรู้สึกนึกคิดต่อสิ่งที่เป็นของส่วนรวมที่บุคคลใช้ร่วมกัน มีความรับผิดชอบร่วมกัน

จิตสาธารณะ (Public – Consciousness) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551, 2553) ได้ระบุนิยามไว้ดังนี้

จิตสาธารณะ หมายถึง คุณลักษณะที่แสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้อื่น ชุมชน และสังคม ด้วยความเต็มใจ กระตือรือร้น โดยไม่หวังผลตอบแทน

ผู้ที่มีจิตสาธารณะ คือ ผู้ที่มีลักษณะเป็นผู้ให้ และช่วยเหลือผู้อื่น แบ่งปันความสุขส่วนตนเพื่อทำประโยชน์แก่ส่วนรวม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความเดือดร้อน อาสาช่วยเหลือสังคม อนุรักษ์พลังงานและสิ่งแวดล้อม ด้วยร่างกาย สติปัญญา ลงมือปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา หรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน วัตถุประสงค์

1. ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และพึงพอใจโดยไม่หวังผลตอบแทน พฤติกรรมบ่งชี้คือ

- 1.1 ช่วยพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู ทำงานด้วยความเต็มใจ
- 1.2 อาสาทำงานให้ผู้อื่นด้วยกำลังกาย กำลังใจ และกำลังสติปัญญา โดยไม่หวัง

ผลตอบแทน

- 1.3 แบ่งปันสิ่งของ ทรัพย์สิน และอื่น ๆ และช่วยแก้ปัญหา หรือสร้างความสุขให้กับผู้อื่น

2. เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม พฤติกรรมบ่งชี้ คือ

- 2.1 ดูแล รักษาสาธารณะสมบัติ และสิ่งแวดล้อม ด้วยความเต็มใจ
- 2.2 เข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ต่อโรงเรียน ชุมชน และสังคม
- 2.3 เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาหรือร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามของส่วนรวมตาม

สถานการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยความกระตือรือร้น

องค์ประกอบของจิตสาธารณะ

ชาย โพธิ์สีตา และคณะ (2540) แบ่งจิตสาธารณะออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 คือ การหลีกเลี่ยงการใช้หรือการกระทำที่จะทำให้เกิดความชำรุดเสียหายต่อส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การดูแลรักษาของส่วนรวมใช้ของส่วนรวมแล้วเก็บเข้าที่

2. ลักษณะการใช้ของส่วนรวมรู้จักใช้ของส่วนรวมอย่างประหยัดและทะนุถนอม

องค์ประกอบที่ 2 คือ การถือเป็นหน้าที่ที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาของส่วนรวมในวิสัยที่ตนสามารถทำได้ กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การทำตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายเพื่อส่วนรวม
2. การรับอาสาที่จะทำบางอย่างเพื่อส่วนรวม

องค์ประกอบที่ 3 คือ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของกลุ่ม กำหนดตัวชี้วัดจาก

1. การไม่ยึดครองของส่วนรวมนั้นมาเป็นของตนเอง
2. การเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้สามารถใช้ของส่วนรวมนั้น

จากความหมาย องค์ประกอบ และตัวชี้วัดพฤติกรรมเชิงจิตสาธารณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้นสรุป ได้ว่าจิตสาธารณะหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกถึงการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ และพึงพอใจ โดยไม่หวังผลตอบแทน การเข้าร่วมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และสังคม ดูแล รักษา สาธารณะสมบัติ พลังงานและสิ่งแวดล้อมด้วยความเต็มใจ การเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่เป็นประโยชน์ร่วมกันของ กลุ่มรวมถึงพฤติกรรมที่แสดงออกถึงการมีจิตอาสาซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวมุ่งทำเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อสังคมมีระเบียบวินัยรักษากฎเกณฑ์ของสังคมมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีความกตัญญูต่เวทีตาส่งสิ่งแวดล้อมและบุคคลผู้มีบุญคุณ ตลอดจนมีความฉลาดทางอารมณ์ และเป็นผู้ที่มองโลกในแง่ ดีบนพื้นฐานของความเป็นจริง เน้นความเรียบง่าย ประหยัด และเกิดความสมดุลบนฐานของความพอเพียง

ความสำคัญของจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นความรับผิดชอบต่อซึ่งเกิดขึ้นจากภายใน คือ ความรู้สึกนึกคิด จิตใต้สำนึก ตลอดจนคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งอยู่ในจิตและส่งผลสู่การกระทำภายนอก ในรูปของความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม หรือ จิตสาธารณะหรือ จิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) เป็นคุณลักษณะทางจิตใจของบุคคลเกี่ยวกับการมองเห็นคุณค่า หรือการให้คุณค่าต่อสิ่งที่เป็นสาธารณะ เป็นสิ่งที่สามารถสังเกตได้จากความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่แสดงออกมา (ชาย โพธิ์สิตา, 2540) เมื่อใดที่คนในสังคมขาดจิตสาธารณะ จะส่งผลให้เกิดผลกระทบต่าง ๆ ได้แก่ ผลกระทบต่อบุคคล ครอบครัว

องค์กร ชุมชน และประเทศชาติ (ไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัญจร, 2543) กล่าวคือ ผลกระทบต่อบุคคลทำให้เกิดปัญหา คือ สร้างความเดือดร้อนให้กับตนเองและคนอื่น ผลกระทบระดับครอบครัว คือความสามัคคีในครอบครัวลดน้อยลง เกิดการแก่งแย่งทะเลาะเบาะแว้งภายในครอบครัว ผลกระทบระดับองค์กร คือ การแบ่งพรรคแบ่งพวกภายในองค์กร ความเห็นแก่ตัวแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น การเบียดเบียนสมบัติขององค์กรมาเป็นสมบัติส่วนตัว องค์กรไม่ก้าวหน้า ประสิทธิภาพและคุณภาพของงานลดลง ผลกระทบในระดับชุมชน คือชุมชนอ่อนแอขาดการพัฒนาเพราะต่างคนต่างอยู่ สภาพชุมชนมีสภาพเช่นไรก็ยังคงเป็นเช่นนั้นไม่เกิดการพัฒนาและยิ่งนานไปก็มีแต่เสื่อมทรุดลง เกิดอาชญากรรมในชุมชนอยู่ใน

ระดับสูง ขาดศูนย์รวมจิตใจขาดผู้นำที่นำไปสู่การแก้ปัญหาเพราะคนในชุมชนมองปัญหาของตัวเองเป็นเรื่องใหญ่ขาดคนอาสาสมัครพัฒนาเพราะกลัวเสียทรัพย์กลัวเสียเวลาหรือกลัวเป็นที่ครหาจากบุคคลอื่น และผลกระทบในระดับชาติคือ เกิดการเบียดเบียนทำลายทรัพยากรและสมบัติที่เป็นของส่วนรวม ประเทศชาติอยู่ในสภาพล้าหลังเนื่องจากขาดพลังของคนในสังคมเมื่อผู้นำประเทศนำมาตราการใดออกมาใช้ก็จะได้ไม่ผลเพราะไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน เกิดการแบ่งพรรคแบ่งพวกเกิดการแก่งแย่งแข่งขันเห็นแก่ประโยชน์กลุ่มของตนและพวกพ้องเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ซึ่งวิเคราะห์ได้ว่าเกิดจากการมีพฤติกรรมที่ขาดจิตสาธารณะของคนในสังคมเป็นสำคัญ (เวชพล อ่อนละมัย, 2552) เช่น

1. ปัญหายาเสพติด ซึ่งเกิดจากความเห็นแก่ตัวของผู้ชาย หวังเพียงได้เงิน โดยไม่นึกถึงปัญหาสังคมที่จะเกิดขึ้นต่อไป

2. ปัญหามลพิษต่าง ๆ ที่เกิดจากความไม่รับผิดชอบ หรือ ขาดจิตสำนึก เช่น

- การปล่อยน้ำเสียออกจากโรงงาน โดยไม่ผ่านการบำบัด
- การจอดรถยนต์โดยไม่ดับเครื่องยนต์ ทำให้เกิดควันพิษโดยเฉพาะในเมืองใหญ่
- การตัดไม้ทำลายป่า
- การใช้ทางเท้าสาธารณะเพื่อประโยชน์ส่วนตัว โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม
- การฉีดยาเร่งเนื้อแดงในสัตว์เลี้ยง โดยเฉพาะสุกร ซึ่งมีผลต่อโรคภัยไข้เจ็บใน มนุษย์

เช่น โรคมะเร็ง เป็นต้น

จากปัญหา และผลกระทบดังกล่าวน่าจะเป็นสัญญาณบอกเหตุที่น่าวิตกว่า หากประเทศไทยต้องการที่จะพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่าง การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และที่สำคัญคือพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นทุนมนุษย์ในสังคมต่อไปนั้น จึงเป็นการสมควรอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาจิตสาธารณะ ในระดับเด็กและเยาวชนต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ ปรับเปลี่ยนค่านิยมคนไทยให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย จิตสาธารณะ และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ดังนั้นยุทธศาสตร์การพัฒนาคนและสังคมไทยจึงให้ความสำคัญลำดับสูงกับการพัฒนาคุณภาพคน เนื่องจาก คน เป็นทั้งเป้าหมายแรกและเป้าหมายสุดท้ายที่จะได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการพัฒนาเพื่อไปสู่เป้าประสงค์ที่ต้องการ จึงจำเป็นต้องพัฒนาคนในทุกมิติอย่างสมดุล ทั้งจิตใจ ร่างกาย ความรู้ และทักษะความสามารถ เพื่อให้เพียบพร้อมทั้งด้าน “คุณธรรม” และ “ความรู้” ซึ่งจะนำไปสู่การคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล รอบคอบ และระมัดระวัง (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12)

นอกจากนี้กระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญกับการมีจิตสาธารณะ ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การรู้จักดูแลของส่วนรวม รวมถึงการรู้จักการรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ โดยให้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนด “จิตสาธารณะ” เป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน 1 ใน 8 ข้อ ที่สถานศึกษาต้องเน้น โดยได้กำหนดเป็นนโยบายไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้หน่วยงานทางการศึกษาปฏิบัติ โดยหวังให้นักเรียนได้ซึม

ซับซ้อน ๆ จากการทำกิจกรรมและเป็นนิสัยติดตัวไปจนโต เพราะถ้าสังคมมีคนที่มิจิตสาธารณะมาก ๆ มีความเห็นอกเห็นใจกัน จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ

นักการศึกษาหลายท่านทำการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ และรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน ได้แก่ ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร ประทีป จินิจ และ ทศนา ทองภักดี (2546) สุขุมล เกษมสุข (2553) พรพรม พรศพวก (2550) พิริยา นิลมาตร์ (2550) นงนภัส พันธุ์พลกฤต (2555) ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าว พบว่า มีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะหลายประการ ได้แก่ ปัจจัยทางคุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ ความกตัญญู ความรับผิดชอบ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความมีระเบียบวินัย ปัจจัยด้านความฉลาดทางอารมณ์ ปัจจัยด้านจิตพอเพียง ปัจจัยด้านการได้รับต้นแบบที่เหมาะสม การสนับสนุนทางสังคม พฤติกรรมการสอนของครู และการเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย เป็นต้น ตัวแปรเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับจิตสาธารณะของนักเรียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังกล่าวข้างต้น พบว่า ในการพัฒนาจิตสาธารณะให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญหลายประการ ซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่ ครู พ่อแม่ ผู้ปกครอง และปัจจัยทางสภาพแวดล้อมของนักเรียน เป็นต้น

ดังนั้น ความสำเร็จในการพัฒนาจิตสาธารณะ จึงเป็นหน้าที่ของทุกหน่วยงานในสังคมต้องร่วมมือกัน ไม่ได้เป็นหน้าที่ของหน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งเท่านั้น

นอกจากนี้ ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรมและสังคม สัจจร (2543) ได้สรุปว่าจิตสาธารณะหรือจิตสำนึกทางสังคมอยู่ภายใต้อิทธิพลของปัจจัยแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกดังนี้

ปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยที่เกี่ยวกับภาวะทางสัมพันธภาพของมนุษย์ภาวะทางสังคมเป็นภาวะที่ลึกซึ้งที่มีผลต่อจิตสำนึกด้านต่าง ๆ ของมนุษย์เป็นภาวะที่ได้อบรมกล่อมเกล่าและสะสมอยู่ในส่วนของการรับรู้ที่ละเอียดเล็กที่ละน้อยทำให้เกิดสำนึกที่มีรูปแบบหลากหลายภาวะแวดล้อมทางสังคมนี้เริ่มตั้งแต่พ่อแม่พี่น้องญาติเพื่อนครู สื่อมวลชนบุคคลทั่วไป ตลอดจนระดับองค์กรวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ กฎหมาย ศาสนา รวมทั้งภาวะแวดล้อมด้านสื่อสารมวลชนและส่วนที่กำกับสำนึกของบุคคล คือการได้สัมผัสจากการใช้ชีวิตที่มีพลังต่อการเกิดสำนึก อาทิการไปโรงเรียนไปทำงานดูละครฟังผู้คนสนทนากัน เป็นต้น

ปัจจัยภายในสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในหมายถึง การคิดวิเคราะห์ของแต่ละบุคคลในการพิจารณาตัดสินคุณค่าและความดีงามซึ่งส่งผลต่อพฤติกรรมและการประพฤติปฏิบัติโดยเฉพาะการปฏิบัติทางจิตใจเพื่อขัดเกลาร่างตนเองให้เป็นไปทางใดทางหนึ่งโดยเกิดจากการรับรู้จากการเรียนรู้การมองเห็นการคิดแล้วนำมาพิจารณาเพื่อตัดสินใจว่าต้องการสร้างสำนึกแบบใดก็จะมีฝึกฝนและสร้างสมสำนึกเหล่านั้น

การเกิดจิตสำนึกไม่สามารถสรุปแยกแยะได้ว่าเกิดจากปัจจัยภายในหรือภายนอกเพียงอย่างเดียวหนึ่งเพราะทุกสรรพสิ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันจิตสำนึกที่มาจากภายนอกเป็นการเข้ามาโดย

ธรรมชาติกระทบต่อความรู้สึกของบุคคลแล้วกลายเป็นจิตสำนึกโดยธรรมชาติและมักไม่รู้ตัวแต่จิตสำนึกที่เกิดจากปัจจัยภายในเป็นความตั้งใจเลือกสรรบุคคล ระลึกรู้ตนเองเป็นอย่างดีเป็นสำนึกที่สามารถสร้างขึ้นเองได้

การมีจิตสาธารณะนั้นเป็นสิ่งที่เกิดตามวิถีการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคลสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ตั้งแต่ระดับครอบครัวชุมชนและสังคม

การพัฒนาจิตสาธารณะ

จิตสาธารณะเป็นสิ่งที่เกิดจากการฝึกอบรมตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเอง และควรทำให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัย และเกิดการพัฒนาตามลำดับ โดยให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของจิตสาธารณะ ปลุกฝังให้เด็กได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริงให้มีระเบียบวินัยเริ่มจากที่บ้านและความรับผิดชอบ ต่อตนเอง ครอบครัว และขยายไปสู่ความรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม ได้แก่ การทำกิจกรรมร่วมกัน และใช้สิ่งของที่เป็นของส่วนรวมร่วมกัน การดูแลทรัพย์สินสมบัติส่วนรวม และมีน้ำใจแบ่งปันสิ่งของให้แก่กันและกัน เป็นต้น โดยจะพัฒนาไปเรื่อย ๆ จนเกิดเป็นลักษณะนิสัย จนถึงวัยรุ่นและติดตัวจนกระทั่งเป็นผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นพลเมืองสำคัญของประเทศ

นักวิจัยหลายท่าน เช่น รุ่งจิตร กองคำ (2541) นันทวัฒน์ ชุนชี (2546) นฤมล มณีงาม (2547) ธรรมนันนิกา แจ้งสว่าง (2547) มุกิตา หวังคิด (2547) บุญพัน ภูบาล (2549) สุนทรี จูวงศ์สุข (2550) วิฑิตพร พันธวงศ์ (2553) ได้ทำการศึกษาเพื่อหาวิธีการพัฒนาจิตสาธารณะตั้งแต่ในวัยเด็กซึ่งมีหลากหลายรูปแบบด้วยกัน ได้แก่ การพัฒนาโปรแกรมสร้างจิตสำนึกตามหลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม การใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความมีจิตการใช้สื่อคอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านสื่อหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรมที่มีต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ การใช้บทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ การใช้กระบวนการสร้างนิสัยต่อจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อม การใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยจิตสาธารณะ และการใช้วิธีทัศนละครหุ่นเชิดเป็นต้นแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน เป็นต้น

จากผลงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่าจิตสาธารณะเป็นเรื่องที่สามารถพัฒนาได้ตั้งแต่ในวัยเด็ก ซึ่งน่าจะเป็นการวางรากฐานการมีพฤติกรรมจิตสาธารณะที่พึงประสงค์ในวัยรุ่นและวัยผู้ใหญ่ต่อไป ซึ่งถ้าสามารถปลุกฝังส่งเสริม หรือพัฒนาให้เด็กมีจิตสาธารณะด้วยวิธีการต่าง ๆ จะทำให้เด็กมีจิตใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม อาสาดูแลรับผิดชอบสมบัติส่วนรวม มีการใช้สมบัติของส่วนรวมอย่างเห็นคุณค่าใช้อย่างทะนุถนอมรู้จักการแบ่งปันโอกาสในการใช้ของส่วนรวมให้ผู้อื่น เมื่อเจริญเติบโตเป็นผู้ใหญ่ปัญหาที่เกิดการเอารัดเอาเปรียบคนอื่นปัญหาการทำลายสาธารณะสมบัติต่าง ๆ จะลดลงการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนและประโยชน์พวกพ้องก็จะลดน้อยลง ปัญหาสังคมลดลง และจะนำมาสู่สังคมที่พัฒนาขึ้นตามลำดับ

นอกจากนี้ นงนภัส พันธุ์พลกฤต (2555) ได้ทำการศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษาในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบจำลองโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งพบว่า เส้นอิทธิพลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวแปร และมีค่าการทดสอบความสอดคล้องอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ทุกค่า กล่าวคือ ค่าไค-สแควร์ (χ^2) มีค่า = 236.30, $df = 115$, $P\text{-value} = 0.000$, $RMSEA = 0.042$, $SRMR = 0.053$, $GFI = 0.96$, $AGFI = 0.93$, $CN = 374.28$ ซึ่งแสดงว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ จากข้อค้นพบแสดงให้เห็นว่าตัวแปรแฝงภายนอกที่ศึกษา ได้แก่ การได้รับต้นแบบที่เหมาะสม การได้รับการสนับสนุนทางสังคม และจิตพอเพียง ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ต่อตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่ ความฉลาดทางอารมณ์คุณธรรม จริยธรรม และจิตสาธารณะ

การพิจารณาอิทธิพลโดยตรง (Direct Effects) พบว่า ตัวแปรที่ส่งผลโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ต่อจิตสาธารณะ มีเพียงตัวแปรเดียว คือ ตัวแปรด้านคุณธรรมจริยธรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล เท่ากับ 0.68

รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียน

จากผลการศึกษาที่ค้นพบดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะ ดังแสดงให้เห็นจากแผนภาพที่ 1

จากรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะ ดังกล่าว สามารถจำแนกปัจจัยเชิงสาเหตุ ที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะ ดังนี้ คือ ปัจจัยคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งประกอบด้วย ความกตัญญูกตเวที ความมีระเบียบวินัย ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความรับผิดชอบ ปัจจัยความฉลาดทางอารมณ์ และปัจจัยด้านจิตพอเพียง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้เป็นสิ่งที่ควรพัฒนา โดยอยู่ภายใต้ 2 เงื่อนไข คือ เงื่อนไขการได้รับต้นแบบที่เหมาะสม และเงื่อนไขการได้รับการสนับสนุนทางสังคม ซึ่งจะนำไปสู่การทำให้ ครอบครัวเป็นสุข ชุมชนเข้มแข็ง และปัญหาสังคมลดลงได้

จากปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการพัฒนาจิตสาธารณะ ดังกล่าววิเคราะห์ได้ว่า แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ซึ่งทำให้ประสบความสำเร็จในการพัฒนา คือ

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่เป็นปัจจัยแรงผลักดัน ปัจจัยกลุ่มนี้ ทำหน้าที่เป็นแรงผลักดัน

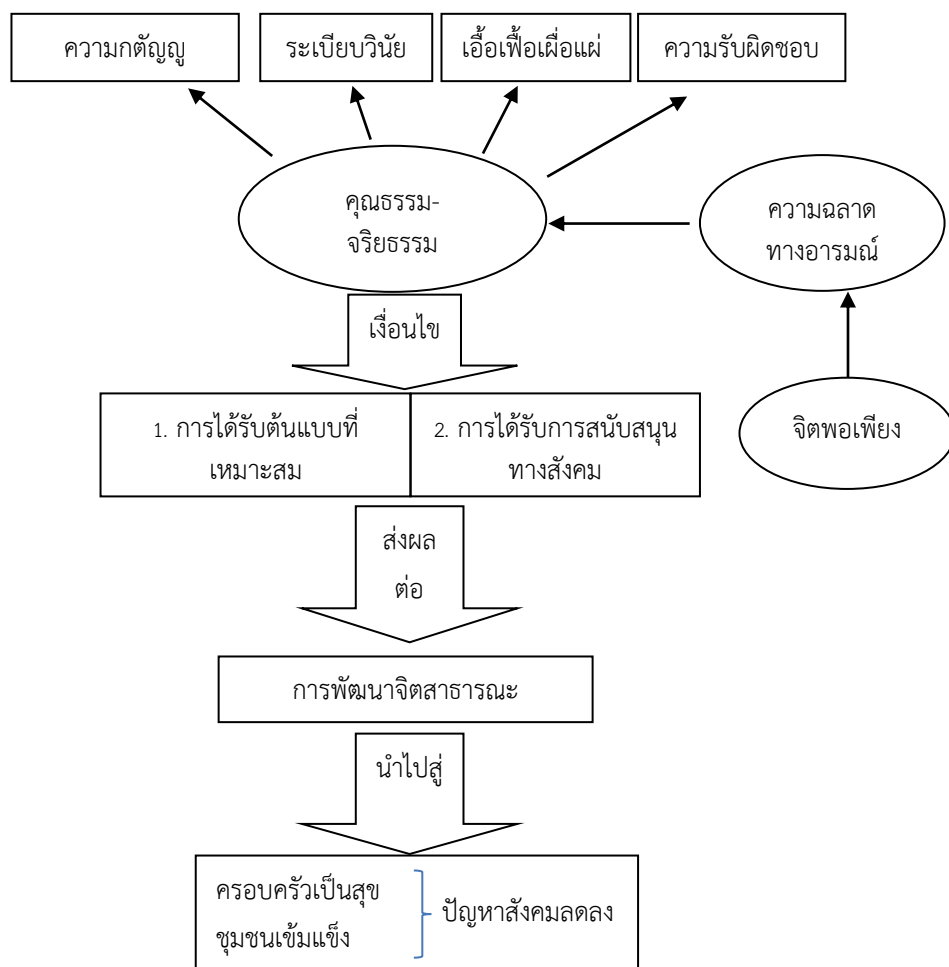
ภายในทำให้คนเกิดความเพียรพยายามทำในสิ่งที่ตั้งเป้าหมายไว้ให้สำเร็จ ได้แก่ ความมีระเบียบวินัย และความฉลาดทางอารมณ์ ซึ่งเป็นความอดทนอดกลั้น กล่าวคือเมื่อบุคคลตั้งเป้าหมายไว้ว่าต้องการร่วมสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามให้เกิดในชุมชน อาสาช่วยเหลือโดยไม่หวังผลตอบแทน ซึ่งส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม แล้ว สิ่งที่จะตามมาโดยอัตโนมัติ ได้แก่ ความมีระเบียบวินัยที่จะดำเนินตามกติกาของสังคมไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น และเมื่อพบกับเหตุการณ์ที่ตนเองถูกละเมิดสิทธิ ก็จะสามารถใช้ความอดทนอดกลั้น รู้จักรอคอย และควบคุมอารมณ์ให้ได้ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นรากแก้วที่แข็งแกร่งของต้นไม้หรือเป็นแก่นของมนุษย์นั่นเอง

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่เป็นปัจจัยหล่อเลี้ยง ปัจจัยนี้ จะทำหน้าที่เป็นน้ำหล่อเลี้ยงให้เกิดความสงบสุขในสังคมขึ้น โดยที่ถ้าบุคคลแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ไม่เอาเปรียบผู้อื่น ไม่

เห็นแก่ตัว ไม่เอาแต่ได้เพียงฝ่ายเดียว คำนึงถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นและมีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่สังคม ก็จะเป็นสุข ซึ่งได้แก่ ความรับผิดชอบ

3. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่เป็นปัจจัยเหนี่ยวนำ ปัจจัยนี้ จะทำหน้าที่เหนี่ยวนำให้บุคคลไม่ทำสิ่งที่ผิด หรือไม่เหมาะสม ไม่ก่อปัญหาที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อนอันเป็นผลมาจากการกระทำของตน โดยเฉพาะด้านความพอเพียง ไม่โลภมาก รู้จักคิดแบบมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันในตนจะส่งผลให้บุคคลสามารถต้านกระแสบริโภคนิยมได้ ได้แก่ ความมีสติ และ จิตพอเพียง

4. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่เป็นปัจจัยสนับสนุน ปัจจัยกลุ่มนี้ จะทำหน้าที่สนับสนุนให้บุคคลเข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมุ่งหวังประโยชน์เพื่อส่วนรวม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข ให้ความสำคัญต่อชีวิต และสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และความกตัญญู

ภาพที่ 1 แผนภาพแสดงรูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะ ที่มา: นงนภัส พันธุ์พลกุล (2555)

การพัฒนาในแต่ละปัจจัยอยู่ภายใต้การคำนึงถึง 2 เงื่อนไข ได้แก่

การได้รับต้นแบบที่เหมาะสม : การที่เด็กได้สังเกตพฤติกรรมจิตสาธารณะของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู เพื่อน หรือสื่อทางโทรทัศน์หรืออินเทอร์เน็ต ซึ่งเด็กจะมีการตั้งใจจดจำพฤติกรรม และเลียนแบบพฤติกรรมเมื่อมีโอกาส

การได้รับการสนับสนุนทางสังคม : การที่เด็กมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆในสังคม โดยได้รับการสนับสนุนทางร่างกายหรือจิตใจที่ทำให้เด็กรู้สึกหรือรับรู้ว่าตนเองมีคุณค่า มีกำลังใจ หรือการได้รับการสนับสนุน ด้านสิ่งของ ด้านเวลา หรือได้รับการสนับสนุนด้านการประเมินเพื่อการเรียนรู้ หรือเรื่องข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง และส่งผลให้มีพฤติกรรมจิตสาธารณะโดยอาจจะได้รับการสนับสนุนนั้น ๆ จาก พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู หรือเพื่อน

ความสำเร็จในการพัฒนาจิตสาธารณะ : จากผลงานวิจัยสู่การปฏิบัติ

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยได้นำไปใช้ในการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาครูประจำชั้นและหรือครูที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโครงการอบรมเชิงปฏิบัติการ หลักสูตรการเพิ่มศักยภาพครูเพื่อการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และโครงการเสริมสร้างศักยภาพครูเพื่อการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนชั้นประถมศึกษา โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง ในการทำกิจกรรมดังกล่าว ได้แบ่งออกเป็น 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ขึ้นเตรียมการ ระยะที่ 2 ขึ้นการพัฒนา ศักยภาพครู ระยะที่ 3 ขึ้นการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน โดยครูเป็นผู้จัดกิจกรรม และระยะที่ 4 คือ ขึ้นติดตามผลและสรุปผลจากการทำกิจกรรมดังกล่าว พบผล ดังนี้คือ

1. หลังจากนักเรียนเข้าค่ายอบรม เด็กดีมีจิตสาธารณะแล้วมีคะแนนเฉลี่ยจิตสาธารณะสูงกว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาฯ

2. หลังจากที่มีผู้ดำเนินการซึ่งเป็นพี่เลี้ยงได้จัดกิจกรรมให้กับทั้งครูและนักเรียนแล้วเป็นเวลา 2 เดือนผู้ดำเนินการได้กลับเข้ามาติดตามผลอีกครั้ง โดยทำการสัมภาษณ์ครู และสัมภาษณ์นักเรียน ที่ทำการบันทึกพฤติกรรมลงในสมุดบันทึก 1 วัน 1 ความดี ทำจิตสาธารณะ ซึ่งสรุปได้ว่า

2.1 นักเรียนที่เข้าร่วมโครงการมีการบันทึกพฤติกรรมลงในสมุดบันทึกอย่างต่อเนื่อง และเป็นประจำทุกวัน และให้ครูเป็นผู้คัดเลือกหานักเรียนตัวอย่างของแต่ละโรงเรียน

2.2 นักเรียนที่กระทำความผิดพฤติกรรมจิตสาธารณะ มีพฤติกรรมที่ตดเป็นนิสัย โดยทำพฤติกรรมดังกล่าวทั้งที่บ้าน โรงเรียน หรือแม้แต่สถานที่ต่าง ๆ ที่นักเรียนสามารถทำพฤติกรรมจิตสาธารณะนั้นได้ แม้ว่าจะไม่มีใครได้เห็นก็ตาม

2.3 นักเรียนที่มีพฤติกรรมจิตสาธารณะดังกล่าว ชอบที่จะทำการบันทึกพฤติกรรมความดี จิตสาธารณะที่ตนเองทำ เพราะรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง แม้ว่าจะไม่มีใครเห็นก็ตาม

2.4 ครูที่เข้าร่วมโครงการ ให้ความสนใจและเอาใจใส่ให้นักเรียนมากขึ้น และระวังตนเองในแง่ของการเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียน

2.5 จากการสัมภาษณ์ครูที่ทำกิจกรรม พบว่าหลังจากที่นักเรียนได้ทำกิจกรรมค่ายกลางวันแล้ว นักเรียนมีความรับผิดชอบในหน้าที่การงานที่ได้รับ มอบหมายมากขึ้น ส่งงานตรงเวลา มีพฤติกรรมเอื้อเฟื้อมากขึ้นโดยการบริจาคเสื้อผ้าหรือ สิ่งของที่ยังดีอยู่แต่ไม่ได้ใช้แล้วให้ผู้อื่นที่ยังขาดแคลน มีการจัดระเบียบเมื่อเข้าแถวโดยครูไม่ต้องบอก ไม่ขีดเขียนโต๊ะเก้าอี้หรือฝาผนัง และเมื่อเห็นครูถือของหนัก นักเรียนจะเสนอตัวเข้าไปช่วยทันที

นอกจากนี้ ผู้ดำเนินการได้สัมภาษณ์ครู ซึ่งสอนอยู่ในโรงเรียนในชุมชน ครูได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า นักเรียนมีพฤติกรรมจิตสาธารณะ ได้แก่ การเก็บขยะบนถนน การช่วยพระกวาดลานวัด ช่วยระวังน้องข้ามถนน เป็นต้น เมื่อชาวบ้านในชุมชนเห็นพฤติกรรมของนักเรียนซึ่งช่วยกันเก็บขยะและทำความสะอาดชุมชน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนไม่กล้าทิ้งขยะ มีผลทำให้ขยะในชุมชนลดลงอย่างเห็นได้ชัดซึ่งจะส่งผลทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในที่สุด

ดังกล่าวนี้นี้ สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการพัฒนาจิตสาธารณะ ซึ่งการดำเนินกิจกรรมการเสริมสร้างศักยภาพครูเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นกิจกรรมที่ได้จากผลการวิจัย โดยข้อมูลที่ได้จากผลการดำเนินกิจกรรมทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ มีความสอดคล้องกัน ครูและพ่อแม่เห็นความสำคัญของการทำกิจกรรม ประกอบกับชุมชนให้การสนับสนุน จึงมีผลให้เกิดการต่อเนื่อง กล่าวคือ สามารถพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะนักเรียนชั้นประถมศึกษาได้ ก่อให้เกิดเป็นความยั่งยืน และส่งผลกระทบทางบวกต่อชุมชนที่นักเรียนเป็นสมาชิก ซึ่งเป็นความสำเร็จในการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน โดยเกิดจากการร่วมมือกันของครู พ่อแม่ และคนในชุมชน

ปัจจัยเอื้อหรือปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียน

ความสำเร็จในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษา อาจเนื่องมาจากสาเหตุหลายประการ ดังนี้

1. **ด้านตัวของนักเรียน** กล่าวคือ ในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาสำหรับนักเรียนนั้น มาจากความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรม นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้และทำความเข้าใจกับพฤติกรรมจิตสาธารณะ ได้แก่ พฤติกรรมช่วยกันดูแลรักษาทรัพย์สินที่เป็นของส่วนรวม มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม จึงมีผลต่อการเรียนรู้และความเข้าใจที่ดี มีเจตคติที่ดีต่อการกระทำพฤติกรรมดังกล่าว นักเรียนเห็นความสำคัญ และเกิดความพึงพอใจที่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรม และการสรุปบทเรียน สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นกับเพื่อน ๆ เกิดความคิดรวบยอดได้ด้วยตนเอง เกิดความรู้สึกริ้วางใจที่ได้พูดหรือเล่าเรื่องตามความเป็นจริง ได้รับโอกาสให้เล่าเรื่อง และได้ระบายความรู้สึกที่แท้จริงอย่างเต็มที่ ตลอดจนสามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตจริงได้ เมื่อนักเรียนเกิดความรู้สึกพร้อม ความพึงพอใจ และมีเจตคติที่ดี จึงทำให้เกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะนักเรียนประสบผลสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดของ Gazda, Duncan, and Meadow (อ้างถึงใน Gazda, 1981) ที่ว่าสมาชิกกลุ่มควรจะเป็นผู้ที่มีความเต็มใจที่จะร่วมมือในการแก้ไขปัญหา ถ้า

สมาชิกไม่มีความต้องการแก้ไขปัญหาก็จะทำให้เขาเบื่อหน่าย และไม่ได้ประโยชน์อะไรกับกลุ่มเลย และสมาชิกกลุ่มควรจะมีการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นระบายความในใจ และแสดงพฤติกรรมตามที่ตนรู้สึกเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาที่เผชิญอยู่

2. ด้านลักษณะของกิจกรรมและบรรยากาศภายในกลุ่ม กล่าวคือกิจกรรมต่างๆที่ใช้ในการจัดค่ายกิจกรรม เด็กดี มีจิตสาธารณะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญคือเพื่อพัฒนาพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนในแต่ละองค์ประกอบโดยใช้หลักการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม ซึ่งลักษณะกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วม ซึ่งมีส่วนกระตุ้นให้สมาชิกได้แสดงออกอย่างเสรี ส่งผลให้มีส่วนในการสร้างเสริมบรรยากาศ ให้นักเรียนทุกคนมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็น และนักเรียนคนอื่นภายในกลุ่มรับฟังอย่างตั้งใจและยอมรับ ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์ หรือตัดสินใด ๆ ซึ่งเป็นการเอื้ออำนวยให้นักเรียนมีความไว้วางใจกัน ยอมรับและเข้าใจซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกปลอดภัย และมีอิสระแสดงออกอย่างมีความหมาย สมาชิกทุกคนภายในกลุ่มเกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรมเรียนรู้พฤติกรรมซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นหนทางให้สมาชิกกลุ่มได้ เรียนรู้การควบคุมตนเองอย่างมีสติและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เกิดความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ทำให้สามารถทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างมีความสุข อันนำไปสู่ความสามารถในการสรุปความคิดรวบยอดได้ด้วยตนเอง บรรยากาศเช่นนี้จึงส่งผลให้ผู้นำกลุ่มเกิดความเข้าใจธรรมชาติของนักเรียนมากขึ้น อันนำไปสู่การปลูกฝังการเรียนรู้ใหม่ที่ดี ที่เหมาะสมต่อไปซึ่งสอดคล้องกับ Ohlsen (1987) ที่เสนอแนวคิดความสัมพันธ์ภาพที่ทำให้สมาชิกกลุ่มรู้สึกมั่นใจจะทำให้ง่ายต่อการปลูกฝังพฤติกรรมใหม่ที่ดีขึ้นได้ ตลอดจนความพร้อมที่จะนำข้อคิดที่เป็นความคิดรวบยอดของตนเองไปสู่การปฏิบัติจริงในชุมชนของตนเองได้

3. ด้านบทบาทของครู พ่อแม่ และชุมชน ซึ่งจะมียุทธศาสตร์สำคัญหลังจากที่นักเรียนได้เข้าค่ายกิจกรรม เด็กดี มีจิตสาธารณะแล้ว พฤติกรรมในขั้นนี้ จะเป็นขั้นติดตามผล กล่าวคือ หลังจากนักเรียนเข้าค่ายแล้ว บทบาทของครู และพ่อแม่จะเข้ามามียุทธศาสตร์สำคัญ ได้แก่ การเป็นตัวแบบที่ดีในการทำพฤติกรรมจิตสาธารณะ และการเอาใจใส่ ติดตามให้กำลังใจ ตลอดจนสนับสนุนการทำความดีจิตสาธารณะของนักเรียน โดยนักเรียนจะมีการบันทึกการทำความดีจิตสาธารณะทุกวัน พ่อแม่ หรือครูจะเป็นผู้ที่ตรวจสอบ สมุดบันทึก และให้กำลังใจ นักเรียน และคอยสนับสนุนนักเรียน ตลอดจน ชี้แนะการทำความดีของนักเรียนต่อไป ไม่ใช่เฉพาะแค่ทำที่บ้าน หรือที่โรงเรียนเท่านั้น แต่สถานที่ทุกที่ที่นักเรียนไป นักเรียนสามารถทำความดีได้โดยไม่จำเป็นต้องมีใครเห็น เหล่านี้ จะเป็นการหล่อหลอมพฤติกรรมให้นักเรียนทำความดีได้ทุกที่ โดยไม่จำเป็นต้องหวงผลตอบแทน จนกระทั่งติดตัวเป็นนิสัยเมื่อนักเรียนโตขึ้น เป็นวัยรุ่น และผู้ใหญ่ในเวลาต่อมา เพราะจิตสำนึกเป็นสิ่งที่ค่อย ๆ หล่อหลอม และได้รับการสนับสนุนจากทุก ๆ ฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับนักเรียน อนึ่งการได้รับการสนับสนุนทางสังคมจากครู พ่อแม่ และชุมชน ทำให้เด็กรู้สึกภาคภูมิใจและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าอีกด้วย

สรุปได้ว่า ความสำเร็จในการพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนนั้น เกิดจากทั้งปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของนักเรียน ได้แก่ ความเป็นคนมีคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งถูกหล่อหลอมมาจากการได้รับอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่ หรือจากการสั่งสอนของครู หรือจากการทำกิจกรรมที่ปลูกฝัง

จิตสำนึกของครู หรือพ่อแม่ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่เป็นสื่อกลางในการทำให้ครู พ่อแม่ ได้มีการอบรมสั่งสอน หรือเอาใจใส่มากขึ้น ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมของครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่ ครู หรือคนในชุมชน ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวอย่างที่สำคัญ ตลอดจนเอาใจใส่ ให้กำลังใจ ให้การสนับสนุน และให้คำแนะนำนักเรียนให้มีพฤติกรรมจิตสาธารณะ ทำความดีจิตสาธารณะโดยไม่จำเป็นต้องมีผู้ใดเห็น และไม่หวังสิ่งตอบแทน แต่เป็นการทำความดี ด้วยหัวใจ เพราะสิ่งที่ได้รับคือความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้นในใจของนักเรียน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ที่ให้ทุนสนับสนุนการทำวิจัย และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) ผู้ซึ่งเห็นความสำคัญของการขับเคลื่อนองค์ความรู้จากงานวิจัยจึงได้ให้ทุนสนับสนุนการทำกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพครูเพื่อการพัฒนาจิตสำนึกนักเรียน โดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยง

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). *หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- ชาย โปสิตา. (2540). จิตสำนึกต่อสาธารณะสมบัติ: แนวคิดทางสังคมและนโยบายเชิงนโยบาย. *วารสารราชบัณฑิตยสภา*, 28 (2), 431-499
- ฐิติพร พันธวงศ์. (2553). ผลของกิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนาความมีจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต (จิตวิทยาการแนะแนว) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ดนัย จันทรเจ้าฉาย. (2552). *กลยุทธ์น่านน้ำสีขาว*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดีเอ็มจี.
- ธรรมนันท์กา แฉ่งสว่าง. (2547). ผลการใช้โปรแกรมพัฒนาจิตสาธารณะด้วยบทบาทสมมติกับตัวแบบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. ปริญญานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- นงนภัส พันธุ์พลกฤต. (2555). รูปแบบการพัฒนาจิตสาธารณะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่.
- นฤมล มณีงาม. (2547). การพัฒนาโปรแกรมสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการประหยัดพลังงานตามหลักการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นันท์วัฒน์ ชุนชี. (2546). การใช้ตัวแบบสัญลักษณ์ผ่านหนังสือเรียนเล่มเล็กเชิงวรรณกรรม เพื่อพัฒนาจิตสาธารณะในนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ปริญญานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญทัน ภูบาล. (2549). การใช้วิธีทัศนละครหุ่นเชิดเป็นต้นแบบเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564). *ราชกิจจานุเบกษา*. สำนักนายกรัฐมนตรี. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
- พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ฉบับปี พ.ศ. 2542. (2546). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คพับลิเคชั่น
- พรพรหม พรรคพวก. (2550). ปัจจัยบางประการที่ส่งผลต่อจิตสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 ในสหวิทยาเขตกรุงเทพตะวันออก. ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการวิจัยและสถิติทางการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ปิริยา นิลมาตร. (2550). ปัจจัยที่ส่งผลต่อจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนช่วงชั้นที่ 4 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด. ปริญญานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม และ สังคม สัจจร. (2543). *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิบูรณะชนบทแห่งประเทศไทย.
- มุกิตา หวังคิด. (2547). *การฝึกทักษะการแก้ปัญหาโดยนำเสนอสถานการณ์ผ่านสื่อคอมพิวเตอร์ เพื่อพัฒนา จิตสาธารณะในนักเรียน ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปริญญาานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขาวิชาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- รุ่งจิตร กองคำ. (2541). *การพัฒนาจิตสำนึกทางสิ่งแวดล้อมของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้กระบวนการสร้างนิสัย. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการศึกษาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*
- ลัดดาวัลย์ เกษมเนตร และคณะ. (2546). *รูปแบบการพัฒนานักเรียนระดับประถมศึกษาให้มีจิตสาธารณะ : การศึกษาระยะยาว. สถาบันวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*
- วีระ บุญยะกาญจน์. (2552). *ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.*
- เวชพล อ่อนละมัย. (2552). *จิตสาธารณะ. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2552, จาก www.kasetyaso.ac.th*
- สุขุมาล เกษมสุข. (2553). *ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมจิตสาธารณะของนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม). รายงานการวิจัย. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*
- สุนทรี จงวงศ์สุข. (2550). *การใช้กระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษาเพื่อสร้างเสริมลักษณะนิสัยจิตสาธารณะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต (การสอนสังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- Gaza, G. M. (1981). *Group Counseling: A Development Approach*. Boston: Allyn and Bacon.
- Kohlberg, L. (1973). The Claim to Moral Adequacy of a Highest Stage of Moral Judgment. *Journal of Philosophy*, 70(18), 630-646.